

УДК 502.33

Голод А.П.
кандидат географічних наук, докторант,
Черкаський державний технологічний університет

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРИМІСЬКІЙ ЗОНІ ВЕЛИКОГО МІСТА

MAIN DIRECTIONS OF ECOLOGIZATION OF TOURISM ACTIVITIES IN THE SUBURBAN AREA OF CITY

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено особливості та напрями екологізації туристичної діяльності на перспективних рекреаційних територіях на прикладі приміської зони великого міста. Розглянуто поняття екологізації, сталого розвитку туризму, зокрема екологічного. Охарактеризовано рекреаційно-туристичні об'єкти приміської зони м. Львів та проаналізовано особливості їх територіальної організації.

Ключові слова: екологізація, приміська зона, велике місто, екологічний туризм, рекреаційно-туристичні об'єкти.

АННОТАЦИЯ

В статье исследованы особенности и направления экологизации туристической деятельности на перспективных рекреационных территориях на примере пригородной зоны большого города. Рассмотрены понятия экологизации, устойчивого развития туризма, в частности экологического. Охарактеризованы рекреационно-туристические объекты пригородной зоны г. Львов и проанализированы особенности их территориальной организации.

Ключевые слова: экологизация, пригородная зона, большой город, экологический туризм, рекреационно-туристические объекты.

ANNOTATION

Features and directions of ecologization of tourist activity on perspective recreational territories on the example of suburban area of city are investigated in the article. The concept of ecologization, stable development of tourism, in particular, ecological, are considered. The recreational and tourist objects of suburban area of L'viv are described and features its territorial organization are analyzed.

Keywords: ecologization, suburban area, city, ecological tourism, recreational and tourist objects.

Постановка проблеми. Туристична сфера економіки України останнім часом зазнає динамічних змін. Серед найважливіших сучасних тенденцій розвитку галузі – зростання популярності туризму як форми активного відпочинку. Однак, враховуючи все ще невисокий рівень матеріального забезпечення більшості населення України і, відповідно, мізерну частку доходів, яку у середньому витрачають щорічно громадяни нашої держави на організацію свого відпочинку, зростає роль внутрішнього туризму. Адже, як відомо, у більшості випадків внутрішній туризм є доступнішим і дешевшим за виїзний.

Водночас ключова особливість туризму в контексті забезпечення сталого розвитку полягає у його спрямованості насамперед на природні рекреаційні ресурси, які часто є вичерпними та невідновлюваними.

У той час як екологізацію загалом можна розглядати як проникнення екологічних аспек-

тів у всі сфери суспільного життя, ми трактуємо екологізацію туристичної діяльності дещо вужче: як процес переходу туристичної сфери до моделі сталого розвитку у системі «туризм – навколишнє природне середовище».

Першочерговим завданням екологізації туристичної діяльності є вирішення екологічних проблем туризму. Виходячи із положень системного підходу, ми трактуємо екологічні проблеми туризму як особливості та напрямки протікання деструктивних процесів, пов'язаних із функціонуванням територіальних рекреаційних систем та їх взаємодією із навколишнім природним середовищем. На наш погляд, екологічні проблеми розвитку туризму найефективніше можуть бути вирішені саме на регіональному рівні, однак для розробки відповідних стратегічних пріоритетів необхідним є глобальне планування і прогнозування у сфері туризму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичні та прикладні аспекти екологізації туристичної діяльності перебувають у центрі уваги сучасних українських дослідників, які працюють у рамках різних наукових дисциплін, зокрема, О. Бейдика [1], О. Дмитрука [2], Н. Кудли [3], Е. Кульчицької [4], О. Мотузенко [5], М. Падуна [6] та ін. Автори низки наукових праць аналізують аспекти еко-туристичного використання рекреаційно-туристичних об'єктів, роль екотуризму у збереженні біорізноманіття ландшафтів та забезпеченні сталого розвитку регіонів та інших територій, його вплив на формування здорового способу життя населення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У той же час регіональні економічні аспекти екологізації туристичної діяльності, зокрема, у контексті гарантування екологічної безпеки територій, висвітлено недостатньо. Детальнішої уваги потребує, на наш погляд, і проблема задоволення попиту населення великих міст у якісних та недорогих рекреаційно-туристичних послугах.

Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних та прикладних основ екологізації туристичної діяльності у приміській зоні великого міста на прикладі м. Львів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вирішення регіональних екологічних проблем туризму неможливе без адекватного розуміння

їх сутності. На наш погляд, ключовою для такого розуміння є дуалістична парадигма екологізації туристичної діяльності: туризм, з одного боку, зазнає впливу екологічних проблем, а з іншого – сам є їх причиною. Виходячи з цього, за станом взаємодії у системі «туризм – навколишнє природне середовище» можна виділити три стадії розвитку туристичної сфери регіону: екстенсивну, інтенсивну та конструктивну (деструктивну) [7, с. 13].

Загалом, забезпечення збалансованого розвитку будь-яких регіонів, а особливо тих, що спеціалізуються на туризмі, неможливе без розуміння суті екологізації туристичної діяльності та формування на її базі стратегії сталого розвитку й відповідної програми. Слід зауважити, що важлива роль в управлінні процесами екологізації туристичної діяльності належить регіональним органам влади та туристичним організаціям. Водночас актуальними є й подальші наукові пошуки у цьому напрямку, об'єктами яких знову ж таки мають бути територіальні рекреаційні системи локального рівня, на прикладі яких особливо помітними є прояви регіональних екологічних проблем туризму.

Впродовж останніх років проблема організації активного відпочинку засобами рекреації та туризму стала особливо актуальною для мешканців великих міст. На нашу думку, саме рекреаційне освоєння приміської зони великих міст є достатньою альтернативою значно дорожчому виїзному і міжрегіональному внутрішньому туризму. Однак раціональне використання рекреаційно-туристичних ресурсів приміської зони неможливе без детального їх аналізу і розробки практичних рекомендацій для оптимізації розвитку відповідних рекреаційних зон.

Беручи за основу класифікацію, розроблену О. Бейдиком [1, с. 42], пропонуємо виділяти три типи рекреаційно-туристичних об'єктів за походженням – природні, природно-антропогенні та антропогенні. Кожен із вищезазначених типів рекреаційно-туристичних об'єктів, у свою чергу, може поділятися на види. Зокрема, для приміської зони м. Львів характерні геоморфологічні, гідрологічні, флористичні, природно-заповідні та історико-культурні рекреаційно-туристичні об'єкти.

Приміська зона найбільш розвинена навколо великих міст, до яких належить і Львів, та містить приміські поселення, винесені за межі міста промислові об'єкти, сільськогосподарські угіддя та рекреаційні зони. Приміська зона не має чітких меж, а її локалізація найкраще пояснюється відповідно до просторової концепції гравітаційних полів, напруженість яких в ідеальному гомогенному середовищі рівномірно спадає від центру до периферії. Найбільше значення для рекреаційно-туристичної діяльності має територія, яка безпосередньо прилягає до міста і, відповідно, є найбільш доступною у транспортному відношенні. На прикладі Львова до цієї території, на нашу думку, входять ре-

креаційно-туристичні об'єкти, які віддалені від центру міста не більш ніж на 20 км. Саме на основі цього положення нами розроблена картографічна модель досліджуваної приміської зони (рис. 1).

Вважаємо за доцільне виділити у межах приміської зони м. Львів дві рекреаційні зони – первинну (міську) і вторинну (власне приміську) [7, с. 12]. Головними критеріями виділення таких зон є, по-перше, транспортна доступність (рекреаційно-туристичні об'єкти первинної зони доступні для міського транспорту та одноступінних піших маршрутів), по-друге, ступінь рекреаційної освоєності та рівень рекреаційного навантаження.

У межах первинної рекреаційної зони Львова рекреаційно-туристичні об'єкти розміщені нерівномірно. Помітною є їх концентрація навколо приміських поселень – м. Винники (озеро, скелі, природно-заповідні об'єкти, ліс) та смт Брюховичі (озера, ліс). Саме ці території і є найпопулярнішими місцями активного відпочинку мешканців обласного центру.

Найкраще забезпеченою рекреаційно-туристичними об'єктами є південно-західна частина приміської зони. Водночас звертає на себе увагу недостатня кількість рекреаційно-туристичних об'єктів у північно-східному напрямку від міста. Аналізуючи розміщення рекреаційно-туристичних об'єктів відносно шляхів сполучення, можемо зробити висновок про вигідніше їх транспортне положення у західній частині приміської зони порівняно із східною.

Проаналізувавши територіальну структуру рекреаційно-туристичних ресурсів приміської зони м. Львів, можемо виділити п'ять особливо перспективних ядер територіальної концентрації рекреаційно-туристичних об'єктів – м. Винники, с. Наварія, с. Страдч, с. Зашків, смт Оброшине. Саме тут доцільно розбудовувати туристичну інфраструктуру та організовувати активний відпочинок жителів обласного центру.

Слід зазначити, що рекреаційно-туристичний потенціал приміської зони Львова використовується недостатньо. Тому вважаємо, що з метою оптимізації розвитку відповідної рекреаційної зони необхідно упорядкувати промислове і сільськогосподарське використання територій приміської зони, розробити мережу екотуристичних маршрутів околицями міста, обладнати місця для організованого відпочинку у лісових та лісопаркових зонах, вживати заходів щодо збереження і реставрації історико-культурних об'єктів, покращити якість шляхів сполучення, особливо у районах концентрації туристичних об'єктів.

На нашу думку, приміська зона Львова є перспективною із точки зору організації рекреаційно-туристичної діяльності і в майбутньому, у випадку врахування поданих рекомендацій та інтенсивного розвитку відповідної інфраструктури, може стати потужним рекреаційним районом.

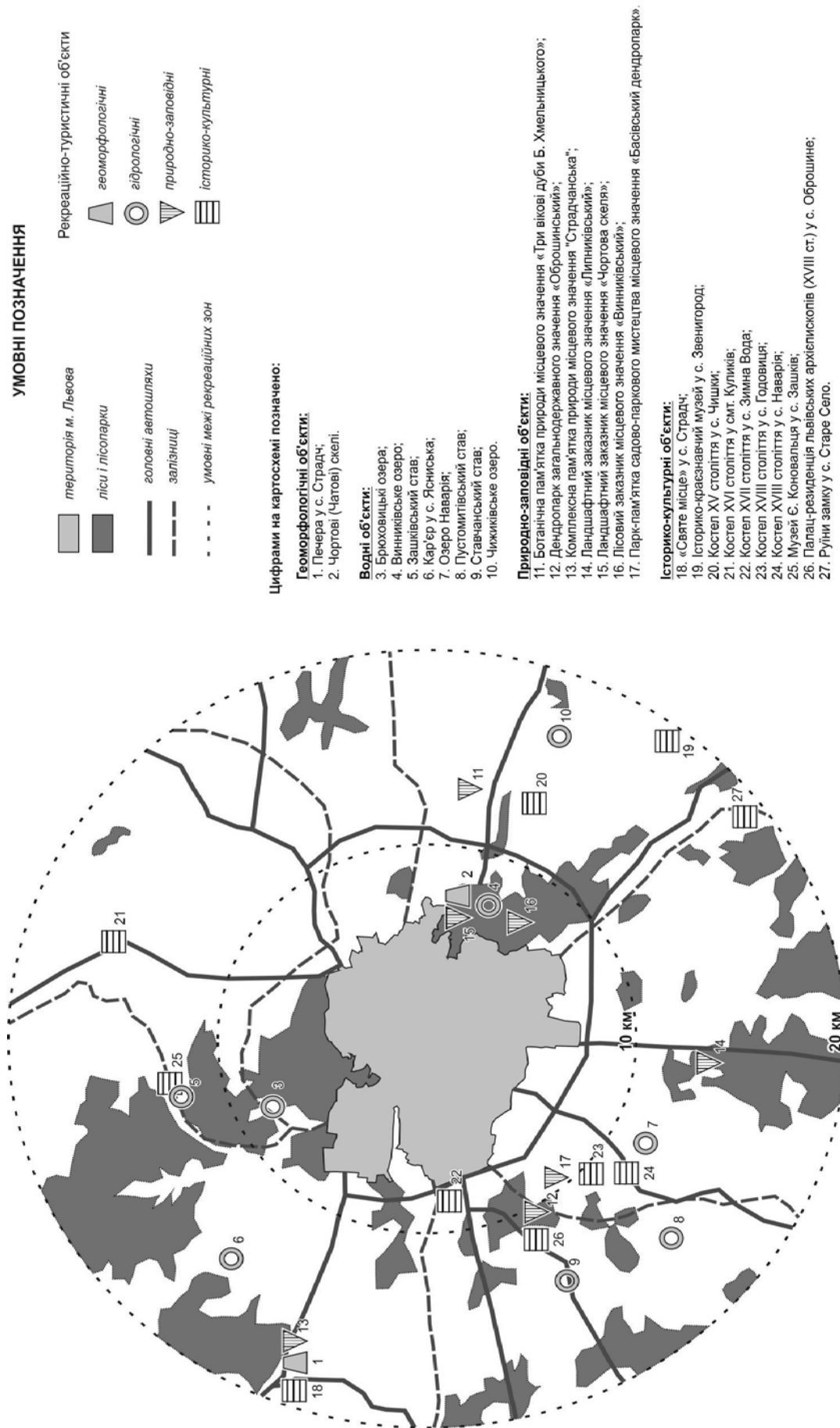

Рис. 1. Рекреаційно-туристичні об'єкти приміської зони м. Львів

Одним із ефективних шляхів екологізації туристичної діяльності у приміській зоні великого міста є розвиток екологічного туризму. Слід зауважити, що екотуризм набуває усе більшого поширення у сучасному світі. Темпи зростання популярності цього виду туристичної діяльності прямо пропорційні темпам зменшення кількості незмінених природних та традиційних культурних ландшафтів. Однак в Україні екологічний туризм перебуває все ще на початковій стадії розвитку: екотуристичні подорожі організовуються переважно на самодіяльному рівні, комерційна діяльність у цьому напрямку лише зароджується.

Проаналізувавши головні напрямки розвитку екологічного туризму у світі, а також беручи до уваги основні положення концепції сталого розвитку, можемо зробити висновок, що екотуризм – це туристська діяльність, метою якої є пізнання особливостей малозмінених природних і традиційних культурних ландшафтів за умови збереження ландшафтного різноманіття. Об'єктами сучасного екологічного туризму можуть бути також і суттєво змінені людською діяльністю території, ознайомлення з якими дозволяє реалізувати екоосвітню функцію екологічного туризму.

Одним із шляхів популяризації та інтенсифікації розвитку екотуризму у приміській зоні великого міста є розробка екотуристичних маршрутів, кількість яких все ще недостатня. Із цією метою, зокрема, за участі студентів Львівського державного університету фізичної культури, було розроблено мережу із шести екотуристичних маршрутів приміською зоною м. Львів, які об'єднують усі найважливіші рекреаційно-туристичні об'єкти території. Кожен із запропонованих маршрутів є легкодоступним та не вимагає великих матеріальних витрат і фізичних зусиль. Участь у них можуть брати туристи різного рівня підготовленості.

Висновки. На наш погляд, оптимальна стратегія управління забезпеченням сталого розвитку регіону у сфері туризму та відповідна програма заходів щодо екологізації туристичної діяльності повинні розроблятися із врахуванням низки закономірностей. Зокрема, цілком адекватними на регіональному рівні будуть заходи щодо контролю з боку місцевих органів влади над туристичним використанням місцевих природних ресурсів, сприяння розвитку екобезпечних видів туризму, таких як екотуризм, агротуризм. Більш складним завданням на регіональному

рівні є розробка заходів щодо рівномірного розподілу рекреаційно-туристичного навантаження у просторовому та часовому відношенні. Однак на прикладі Карпатського туристичного регіону України можна продемонструвати, з одного боку, постійне туристичне освоєння нових територій, а з іншого – інтенсивний розвиток та диференціацію як зимових, так і літніх видів відпочинку. Така територіальна експансія туристичної діяльності не завжди піддається контролю і може набувати стихійних форм, що, безумовно, суперечить принципам екологічної безпеки та сталого розвитку.

Отже, лише оптимальне поєднання різних за характером заходів може забезпечити сталий розвиток та екологізацію туристичної діяльності на певних рекреаційних територіях. Особливо перспективні у цьому відношенні приміські зони великих міст, які загалом є поліфункціональними територіями, однак саме із точки зору розвитку рекреаційно-туристичної діяльності мають велике економічне та соціальне значення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування : [монографія] / О.О. Бейдик. – К., 2001. – 395 с.
2. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу : [навч. посіб.] / О.Ю. Дмитрук. – К., 2004. – 192 с.
3. Кудла Н. Вплив екотуризму на збалансований розвиток сільських територій / Н. Кудла // Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини». – Л., 2008. – № 24. – С. 147–153.
4. Кульчицька Е.А. Еколого-економічна класифікація рекреаційних навантажень / Е.А. Кульчицька // Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка». – Суми, 2006. – № 7(91). – С. 143–147.
5. Мотузенко О.О. Екологічний туризм в контексті сталого розвитку території / О.О. Мотузенко // Туризм на порозі XXI сторіччя: освіта, культура, екологія : матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. – К., 1999. – С. 189–191.
6. Падун М.М. Проблеми екологізації в туризмі / М.М. Падун [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ecologylife.ru/tyrizm-2002/problemi-ekologizatsiyiv-turizmi.html>.
7. Голод А.П. Рекреаційно-туристичні об'єкти приміської зони м. Львова: компонентна та територіальна структура / А.П. Голод // Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнарод. участю. – Л., 2008. – С. 11–14.